

Het is goed als kinderen veel en gevarieerd lezen,
maar hoe pak je dat aan?

Inhoudsopgave

1	Het belang van lezen	3
2	De leescirkel van Chambers	4
3	De rol van de leerkracht	5
4	Praktijkvoorbeeld: leesbevordering en literatuureducatie in de leesmethode <i>Karakter</i>	6

Het belang van lezen

Kinderen die leesplezier hebben, lezen meer.
Kinderen die meer lezen, lezen beter.

Stichting Lezen

Wetenschappelijk onderzoek toont telkens weer aan dat kinderen die meer lezen zich beter ontwikkelen op het gebied van taal. En taal staat aan de basis van alle kennisopname. Het is dus belangrijk dat leesbevordering structureel verankerd is in het beleid op school.

Maar hoe zorg je ervoor dat leesbevordering een vaste plek krijgt in de les? Leesbevordering is immers niet alleen een kwestie van beleid, maar vooral een kwestie van doen. Daar is een uitgewerkt plan voor nodig, want leesbevordering is té belangrijk om er 'even bij te doen'.

Kerdoel 9 van het basisonderwijs stelt dat leerlingen 'plezier moeten krijgen in het lezen van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten'.

Het onderdeel lezen binnen het referentiekader richt zich op zakelijke teksten en op fictionele, narratieve en literaire teksten. Alle doelen binnen het referentiekader zijn gericht op de 'wat'-vraag (Wat moeten kinderen kennen en kunnen?) maar niet op de 'hoe'-vraag (Hoe pak je dat aan in het onderwijs?).

Onderzoek en cijfers over lezen

- Nederlandse jongeren houden niet erg van lezen. In het meest recente PISA-onderzoek (2018) gaf 60% van de Nederlandse jongeren aan alleen te lezen als het moet en meer dan 40% gaf aan lezen tijdverspilling te vinden.
- Wie veel verschillende tekstsoorten leest, is leesvaardiger. Het lezen van een brede waaier aan teksten – van verhaalboeken tot kranten- en tijdschriftartikelen – verklaart volgens het internationale onderzoek PISA 13% van de verschillen in leesprestaties (Gille, Loijens, Noijons & Zwitser, 2010).
- Iemand die vaak fictie leest, heeft daar profijt van in zijn sociale leven. Het inleven in de verhaalpersonages helpt ons om ons in te leven in mensen in het dagelijks leven (Raymond A. Mar, psycholoog, 2009).
- Woordenschat is een belangrijke pijler van begrijpend lezen (Mariët Förner, Lezen met begrip: de sleutel tot schoolsucces, CPS 2011). Kinderen die dagelijks 15 minuten (stil)lezen, lezen een miljoen woorden per jaar en vergroten hun woordenschat (PISA, 2013).

De leescirkel van Chambers

Het idee dat we kinderen alleen maar hoeven te omringen met boeken en dat alles dan vanzelf op zijn pootjes terechtkomt, is tamelijk naïef.

Aidan Chambers

Aidan Chambers legt in zijn boek 'Leespraak' (2013) uit hoe volwassenen kinderen kunnen helpen van boeken te genieten.

Maak lezen belangrijk

Zijn standpunt is: wie het belangrijk vindt dat kinderen lezen, moet het lezen dan ook belangrijk maken. In tijd en in aandacht, zodat kinderen merken dat je het als volwassene goed bestede tijd vindt om te lezen en om over leeservaringen te praten.

Kiezen, lezen en reageren

In zijn leescirkel maakt Chambers duidelijk hoe hij dat voor zich ziet. Voor, tijdens en na het lezen verricht je verschillende handelingen die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Die handelingen zijn: kiezen, lezen en reageren. De helpende volwassene speelt hierin een centrale rol.

Kiezen

(aanbod, beschikbaarheid, toegankelijkheid, presentatie)

Lezen

(tijd om te lezen, voorgelezen worden, voor jezelf lezen)

Reageren

(het formele gesprek, boekenpraatjes, logboekje)

De rol van de leerkracht

De leerkracht is de bibliothecaris van de klas.

Aidan Chambers

De helpende volwassene is belangrijk in het model van Chambers. Bij het lezen zelf, bij het praten over boeken en ook bij het kiezen van boeken: 'De leerkracht is de bibliothecaris van de klas, want een kind dat niet leest, heeft het juiste boek nog niet gevonden.'

Kiezen

Om boeken te kunnen kiezen, moeten ze wel beschikbaar en toegankelijk zijn. Leerkrachten moeten dus zorgen voor een ruim en gevarieerd aanbod van boeken in de school. Kiezen gaat bovendien gemakkelijker als boeken op een aantrekkelijke manier gepresenteerd worden en binnen handbereik van de kinderen zijn. Ook daar kan de leerkracht voor zorgen.

Lezen

Het is de verantwoordelijkheid van de leerkracht om tijd vrij te maken voor lezen. Chambers: 'Lezen kost tijd. Mag tijd kosten. Geef kinderen, ook op school, nee juist op school, de gelegenheid om te lezen.' Chambers durft zelfs te stellen dat de kwaliteit van een school rechtstreeks is af te leiden uit de tijd die een school inruimt voor lezen en voor gesprekken over boeken. Richtlijn voor het stillezen is een dagelijks stilleesmoment van 15 minuten. Liefst iedere dag op hetzelfde moment, omdat dit zorgt voor structuur en duidelijkheid.

Reageren

Gesprekken voeren over gelezen boeken is volgens Chambers de beste manier om van kinderen enthousiaste lezers te maken. Een boekengesprek in de klas stelt hoge eisen aan de leerkracht. Hij of zij kan het gesprek op gang brengen, verdiepen en verruimen door op het juiste moment de juiste vragen te stellen. Twee basisregels daarbij zijn: 'laat kinderen gerust voor de hand liggende dingen vertellen' en 'alles is de moeite van het vertellen waard'.

Praktijkvoorbeeld: leesbevordering en literatuureducatie in de leesmethode Karakter

Leesbevordering en literatuureducatie gaan samen om kinderen literair competent te maken

Stichting Lezen

Het is dus belangrijk om op school voldoende tijd en aandacht aan lezen te besteden. Maar hoe ziet structurele aandacht voor lezen er in de praktijk uit? Hoe geef je leesbevordering een vaste plek in de les? In dit praktijkvoorbeeld zie je hoe leesbevordering en literatuureducatie zijn geïntegreerd in de methode voor technisch lezen *Karakter*. De theorie van Aidan Chambers ligt ten grondslag aan dit leesbevorderingsaanbod.

Vast moment

Eén keer per week, op een vast moment, is er in *Karakter* een les literatuureducatie of leesbevordering. Een onderwerp wordt telkens behandeld in twee opeenvolgende lessen: eerst een les literatuureducatie waarin de kinderen kennismaken met een aspect uit de jeugdliteratuur, zoals karakterontwikkeling of de kenmerken van historische verhalen, en daarna een leesbevorderingsles over hetzelfde onderwerp. In de leesbevorderingsles staat het samenwerken, praten over boeken, centraal, conform het model van Aidan Chambers.

Waarom de combinatie leesbevordering en literatuureducatie?

Leesbevordering en literatuureducatie liggen in elkaars verlengde. Het doel van leesbevordering, streven naar leesplezier, is een overkoepelend doel: kinderen zouden zoveel mogelijk positieve leeservaringen moeten hebben, ook via literatuureducatie. En andersom kan plezier in lezen ook bestaan uit beter begrip van een tekst (Martijn Nicolaas, *Zicht op literatuureducatie en leesbevordering*, Stichting Lezen, 2005). De combinatie leesbevordering en literatuureducatie maakt volgens Stichting Lezen de kinderen op drie niveaus literair competent:

- ze raken wegwijs in het boekenaanbod;
- ze hebben kennis van literaire teksten en ontwikkelen er waardering voor;
- ze kunnen de waardering beargumenteren.

Praktijkvoorbeeld: leesbevordering en literatuureducatie in de leesmethode Karakter

Start met voorleesfragment

Iedere les start met het voorlezen van een tekstfragment dat bij het lesdoel past. Vervolgens bespreekt de leerkracht het fragment kort met de kinderen en introduceert het lesdoel.

Voorbeeld uit groep 7

In de literatuureducatieles over de kenmerken van historische verhalen leest de leerkracht een fragment voor uit het historische jeugdboek *Hoe mooi wit ik ben* van Dolf Verroen en bespreekt dit fragment (het gaat over ons slavernijverleden) kort klassikaal aan de hand van vragen in de handleiding.

Aan de slag met verschillende boekfragmenten

In het werkboek gaan de kinderen vervolgens zelfstandig of in tweetallen aan de slag met vragen en opdrachten over verschillende boekfragmenten die in het werkboek staan afgebeeld.

Voorbeeld uit groep 7

In het werkboek staan fragmenten uit de historische jeugdboeken *De jongen die in de muur verdween* van Lydia Rood, *Smokkelkinderen* van Jacques Vriens en *Storm* van Karen van Holst Pellekaan. In de bijbehorende leesbevorderingsles staan fragmenten uit *Verschoppelingen* van Suzanne Wouda, *Oorlog zonder vader* van Martine Letterie en *Hoe mooi wit ik ben* van Dolf Verroen.

Praktijkvoorbeeld: leesbevordering en literatuureducatie in de leesmethode Karakter

Samenwerkend leren

Aidan Chambers kan niet genoeg benadrukken hoe belangrijk is het is om over boeken te praten. Daarom is het praten over de boekfragmenten de kern van elke leesbevorderingles, waarbij de leerkracht de rol heeft van de helpende volwassene. Dit gebeurt in *Karakter* met samenwerkvormen als: een-twee-allemaal, geef je mening, kies je plaats en bedenk een vraag.

Voorbeeld uit *Karakter* groep 7

De kinderen beantwoorden zelfstandig vragen over de boekfragmenten, maar ook samen en in alle gevallen wordt er klassikaal, onder leiding van de leerkracht, over de boekfragmenten gepraat.

2 Lees fragment A. Bespreek de opdrachten samen

a Waarom vluchten zoveel mensen weg uit Amsterdam?

_____

b Ondanks het gevaar wil Daniel niet weg uit zijn stad. Begrijp je dat?

Ja, want hij is heel erg gehecht aan zijn stad.

Nee, want de pest is levensgevaarlijk.

Iets anders:

_____

c Daniel wil de Westertoren kunnen zien. Daar voelt hij zich thuis.

Is er een plek bij jou in de buurt die jou zo'n gevoel geeft? Zo ja, welke?

_____

Een-twee-allemaal

4 a Lees flaptekst D en fragment E.

b In het nawoord schrijft Dolf Verroen: 'Geschiedenis leert je waar je vandaan komt en, als het goed is, waar je heen wilt.' Wat bedoelt hij daarmee?

_____

_____

c Bespreek je antwoord met je maatje.

d Bespreek het nu met de groep.

Kies je plaats

5 a Je juf of meester leest steeds een zin voor.
De zinnen gaan over historische verhalen.

b Bedenk of je het met die zin eens bent of juist niet.
Kies een kant: eens of oneens, of er tussenin.

c Vertel elkaar waarom je die plek koos.

Praktijkvoorbeeld: leesbevordering en literatuureducatie in de leesmethode Karakter

Geen onderscheid in leesniveau

In de lessen leesbevordering en literatuureducatie van *Karakter* is geen onderscheid in leesniveau: alle kinderen doen mee om ervoor te zorgen dat ze van elkaar leren en elkaar kunnen inspireren.

Gevarieerd aanbod

Het boekenaanbod in deze lessen is heel gevarieerd. Van historisch boek, detective en poëziebundel tot graphic novel en informatief boek. De kinderen komen dus in aanraking met de meest uiteenlopende boekgenres, en dat is belangrijk voor de ontwikkeling van hun persoonlijke leessmaak.

Boekentips

Onder aan elke les staan boekentips voor kinderen die méér willen lezen van dit genre, om zo het lezen en de leesmotivatie nog extra te stimuleren.

Door op deze manier structureel aandacht te besteden aan boeken, het lezen van boeken, het naar een hoger plan tillen van de kennis van de kinderen over boeken, maak je echte lezers van ze. Lezers die met plezier lezen.

Wie het belangrijk vindt dat kinderen lezen, moet het lezen belangrijk maken.

Aidan Chambers

Uitgeverij Malmberg

Bezoekadres

Magistratenlaan 138 · 5223 MB · 's-Hertogenbosch

Postadres

Postbus 233 · 5201 AE · 's-Hertogenbosch

T (073) 628 8811

malmberg@malmberg.nl · www.malmberg.nl

Tekst en samenstelling:

Projectgroep Lezen Malmberg